

Hattu päästä kuikan edessä. Lintu on asuttanut maapalloa jo 40 miljoonaa vuotta. Suonteenjärven kuikkapariskunta on Pekka Lehtosen tuttavuutta vuosien takaa.

Kuikka teki kemististä lintumiehen

Kuvat: Pekka Lehtonen

■ Alkon laboratorionjohtaja Pekka Lehtonen on henkeen ja vereen lintumies, joka suojelee, tutkii ja valokuvaa siivekkäitä melkein toiseksi työkseen.

Kuikka teki kemististä lintumiehen

Päivi Ikonen

Kuu-vi, kuu-vi! Kuu-vi, kuu-vi!

Kuovin kantava soidinlaulu on käynyt luonnossa aina vain harvinaisemmaksi. Alkon laboratoriossa kuultuna mollisävyinen huuto suorastaan hätkähdyttää.

Ei pitkäkoipisia siivekkäitä sentään valtionyhtiön tiloissa näy liitelevän, vaan kiljaisut kajahtavat laboratorionjohtaja **Pekka Lehtosen** kännykästä.

”Kuovi on vuoden lintu 2011, joten se on minulla nyt soittoaänenä”, selittää Lehtonen ja harmittelee samaan hengenvetoon komean koukkunokan kohtaloa.

Kuovin kannat ovat erityisesti eteläisessä Suomessa taantuneet huolestuttavasti. Linnun elinympäristö on soiden ja niittyjen huvetessa kutistunut, eikä se tehomaatalouden puristuksessa tahdo löytää pesäpaikkaa pelloitakaan. Talvehtimisaalueillaan Euroopan länsirannikolla kuovit taas joutuvat yhä useammin metsästäjien saaliiksi.

Vastuu maanosan suurimman kahlaajan hyvinvoinnista kuuluu paljolti meille, sillä lähes kolmasosa eurooppalaiskuoveista on syntyperäisiä suomalaisia.

”Kyntäjien ja kylväjien pitäisi aina muistaa kiertää kuovin pesät. Kuovihavainnoistakin on hyvä ilmoittaa BirdLife Suomi ry:lle”, vetoaa Lehtonen, intohimoinen lintujen suojelija ja ennen kaikkea palkittu kuvaaja, jonka otokset ovat

tuttuja niin lehtien palstoilta kuin kirjojen sivuiltakin.

Lintuja linssin läpi

Lehtosen matka lintumieheksi alkoi kamerasta.

Linnut tosin olivat olleet osa hänen elämänsä polvenkorkuisesta, sillä opettajaisä vei ahkerasti jälkikasvuun retkeilemään sekä Pohjois-Helsingin metsiin Viikkiin että joutsalaisen kesämökkisaa-reen luontoon. **Leo Lehtosesta** tuli vähitellen lähes ammattiornitologi, joka kirjoitti useita lintukirjoja ja väitteli kuikan biologiasta.

Nuorempi Lehtonen kuitenkin innostui höyhenpukuisista vasta päästyään katsomaan niitä ”linssin läpi”.

”Kun 15-vuotiaana sain ensimmäisen kamerani, käytetyn Exakta-peiliheijastuskameran, sen jännittävä tekniikka oli se ensisijainen kiinnostuksen kohteeni. Vasta myöhemmin, kun aloin tähtäillä objektiivia kohti lintuja, huomasin, että ne vasta kiehtovia ovatkin.”

Suonteenjärven mökillä kameran etsimeen osui luontevimmin kuikka, jonka havainnointiin poika oli isänsä apuna jo tottunut. Uljas vesilintu vei nuoren miehen mennessään. Mustavalkoista filmiä paloi metritolkulla ja pimiössä kului tunti poikineen.

Filmi on vuosien vieressä vaihtunut

värilliseen ja lopulta korvautunut digitaalisen vastineellaan. Harrastelijasta on puolestaan tullut mestari, joka kykenee vangitsemaan kuviinsa lintujen fyysisen ilmiön lisäksi myös niiden selittämättömän tenhon.

Lehtosen valokuvanäyttely Kuikkajärvi kiersi Suomea ja vähän ulkomaitakin vuodet 2007–2008 keräten erinomaisia arvosteluja ja kiitollista yleisöä. Tuorein näyttely Saariston lumoa avautui vuosi sitten ja on parhaillaan Porin Luontotalo Arkissa, jossa sen pääsee näkemään 3. heinäkuuta asti.

”Kokemus opettaa”, kuvaaja itse sanoo vaatimattomasti. ”Jos ei muuta, ainakin sen, että lintuja kuvatessa pitää olla valmiina koko ajan. Tilanne voi olla ohi kolmessa sekunnissa.”

Sittemmin kuikasta on tullut Lehtoselle myös tieteellisen mielenkiinnon kohde, ja hän on seurannut isänsä jalanjalkia kuikkatutkijana, joka luennoi aiheesta mielellään. Seuraava esitelmä on vuorossa syyskuussa Kuusamo Nature Photo -tapahtumassa. Siellä on ensi kertaa esillä hänen uusi kuikkajärven elämää esittelevä näyttelynsäkin.

BirdLife puolestaan perusti Lehtosen aloitteesta kuikan (*Gavia arctica*) ja sen sukulaisen kaakkurin (*Gavia stellata*) suojeluun keskittyvän Gavia-työryhmän, jonka puheenjohtajana ja *Gavia*-lehden päätoimittajana hän toimii.

Meriharakan poikanen (edessä) emoineen löytyi kuvaan Hangosta.

KEMISTIN kääntöpuoli

Sarjassa esitellään kemistien kakkosammatteja ja epätavallisia harrastuksia.

Pekka Lehtonen

- Syntynyt Helsingissä 1952.
- Filosofian tohtori Helsingin yliopistosta 1987, väitöskirjan aiheena biogeenisten amiinien määrittäminen viinistä.
- Alkoon kemistiksi 1981, Alkoholin-tarkastuslaboratorion johtaja vuodesta 1993.
- Lintuvalokuvaaja ja kuikkatutkija.
- Naimisissa, kolme lasta.
- Harrastaa liikuntaa ja purjehdusta.

Kuvat: Pekka Lehtonen

Myös pöllöt kuuluvat Pekka Lehtosen suosikkeihin. Muutkin Mannerheimintien kulkijat ovat kuluneena keväänä saaneet ihmetellä cityhuuhkajan poikasia.

”Suomessa on nähty lintuja yli 400 lajia, ja kemiaan tulee koko ajan uusia menetelmiä, joten kiinnostavia haasteita riittää. Sekä lintukuvaajan että kemistin pitää olla luova ihminen”, Pekka Lehtonen sanoo.

Suojelu on tarpeen, sillä ihminen kaventaa lajien elintilaa koko ajan. ”Maailmassa on viisi kuikkalajia, joista kuikka ja kaakkuri pesivät Suomessa. Kaikista on kyllä havainto, viime vuonna täällä nähtiin tundrakuikkakin.”

Kuikan salaperäistä vetovoimaa voi vain yrittää selittää sanoin.

”Se on 40 miljoonaa vuotta vanha lintu, maapallon vanhimpia lajeja. Se on mestariliikkuja vedessä, harvalla on sellaista sukellustaitoa. Kuikalla on vilkas sosiaalinen elämä, se on monipuolinen, ylväs lintu.”

» » »

Valkokoskihanhet Saaristomeren taivaalla. Suurikokoinen kuva on esillä Haukilahden paviljongissa.

Aika moni suomalainen on samaa mieltä. Kun mökkiläiset viime vuonna saivat BirdLifen äänestyksessä nimetä suosikkilintunsa, kuikka nousi ylivoimaiseksi ykköseksi.

”Sai 35 prosenttia äänistä”, Lehtonen hymyilee.

Viinin kemia hallussa

Valokuvauksesta Pekka Lehtonen mietti nuorena jopa leipätyötä, mutta tuli kuitenkin toisiin ajatuksiin.

”Kuvaajan ammatti tilaustöineen on lopulta aika raadollinen. Ei siinä voi pitää hauskaa sillä lailla kuin nyt voin.”

Eikä kahden biologin lapsesta ja yhden pikkuelimestä biologiakaan syntynyt.

”No ei, kun vanhemmat olivat sitä mieltä, että minulle sopi joku eksaktimpi tiede. Kemia osoittautui hyväksi valinnaksi. Helsingin yliopistosta löytyi sitä paitsi vaimokin, joka tuli tenttimään minulle orgaanista kemiaa, kun olin cumutöiden ohjaajana.”

Työpaikka puolestaan löytyi Alkosta, joka sekini on osoittautunut niin hyväksi valinnaksi, että Lehtonen on yhtä syrjähyppyä – vuoden professuuria vanhasa *alma materissaan* – lukuun ottamatta viihtynyt talossa koko uransa ajan. Alkoholintarkastuslaboratoriota hän on johtanut vuodesta 1993.

”Viinien kemia on tullut opittua aika hyvin, vaikka en aloittaessani tiennyt siitä mitään”, muistelee Lehtonen, joka tätä nykyä tunnetaan alan huippuasiantuntijana ja joka on kirjoittanut aiheesta kolmattasataa artikkelia.

Paraikaa hän toimii kansainvälisen viinijärjestön OIV:n analyysimenetelmien komitean varapuheenjohtajana ja vieraillee säännöllisesti maailmalla esittelemässä suomalaista osaamista. Heinäkuussa on edessä matka Portugaliin

OIV:n kongressiin kertomaan rikin määrittämisestä viinistä.

”Kemiallisia analyysejä tarvitaan, jotta voidaan osoittaa viinin olevan lainmukaista eli sisältävän vain sallittuja aineita ja niitä oikean määrän. EU-markkinoilla pitää viinillä olla todistukset keskimäärin seitsemästä eri analyysistä.”

”Itse en enää ehdi omin käsin tehdä analyysejä, mutta sitä varten meillä on 14 hengen pätevä henkilökunta ja graduntekijöitä lisänä. Akkreditoituja menetelmiä meillä on neljätkymmentä.”

Alkon laboratorio palvelee omaa taloa muun muassa tutkimalla yhtiön hankkimien tuotteiden aitouden. Toinen puolikas laboratorion työstä koostuu analyysipalveluiden myynnistä muille tahoille, kuten alkoholiviranomaisille, Altialle ja sadoille pienasiakkaille.

Työpaikan peruja on Lehtosen hauska harrastus.

”Kerään lintuaiheisia alkoholipullojen etikettejä. Me analysoimme vuodessa 10 000 pulloa, ja jos jostain löytyy lintuetiketti, kaikki osaavat tuoda sen minulle. Olen saanut niitä kokoon kolmisensataa, kaikki siististi kansiossa.”

Analyysien ja etikettien lisäksi Lehtoselle ovat tulleet tutuiksi myös monen viinin aistinvaraiset ominaisuudet. Yksittäistä suosikkiaan hän ei lähde nimeämään.

”Lempiviinini vaihtelevat, ja kokeilen monenlaisia. Mutta esimerkiksi Ranskan Alsacen valkoviinit ja bordeaux-viinit kuuluvat suosikkeihini. Erinomaisia viinejä löytyy muualtakin eri puolilta maailmaa.”

Pönttöjen talonmies

Maailmalla matkatessaan Pekka Lehtonen kulkee tietysti kamera kaulassa.

”Lintujen lisäksi kuvaan muutakin.

Poika opiskelee japania ja tekee graduun maan musiikista, joten olen käynyt muutaman kerran Japanissa, jossa riittää kiehtovaa kuvattavaa.”

Työ on tuonut Lehtoselle itselleen ranskan kielen taidon, ja perhe lomailee usein lokakuisin Ranskassa, jossa myös syntyy paljon kuvia.

Kevät ja kesä ovat lintumiehelle hektistä aikaa kotimaassa. Hänen ajanlaskuaan rytmittävät muuttolinnut: kiuru, peippo, kirjosieppo. Tornien taisto -tapahtumassa Lehtonen puolustaa Inkoon lintutornin värejä. Tänä vuonna Inkoo sai saldokseen 88 nähtyä lajia.

Lintubongari Lehtonen ei kuitenkaan ole.

”Minä en lähde autolla lintujen perään jotain havaintoa tekemään. Sehän on ympäristönkin kannalta todella saastuttavaa. Lajeja lasken, kun tornissa ollaan, ja siitäkin pidän kirjaa, montako lajia olen eläissani nähnyt: 245. Mutta olen nähnyt ne spontaanisti enkä bongannut.”

Kesän kohokohta on muutaman viikon saaristopurjehdus, jonka aikana kamera räpsyy lähes tauotta, ja muistikortille talletuu pohjoisen meren koko karu kauneus.

Sekä kotona Espoon Haukilahdessa, venekerholla että mökillä riittää puuhaa linnunpönttöjen ylläpitämisessä. ”Niissä asuu puukiiپیچیتä, telkkiä, monenlaisia pikkulintuja, joista pidän kovasti. Varpunen on yksi suosikkini.”

On Lehtosella lempilintuja siis kuikan lisäksi monta muutakin. Jos lintumies olisi itse lintu, hän olisi maakotka.

”Se on mahtava pärjääjä Suomen luonnossa”, kuuluu perustelu.

Entä jos olisitkin viini?

”Olisin joku hyvin monipuolinen, herkullinen punaviini, jossa on paljon kemiaa ja vivahteita.” □